

ÖĞRETMEN ADAYLARININ GİRİŞİMCİLİK DÜZEYLERİNİN BAZI DEĞİŞKENLERE GÖRE İNCELENMESİ

Ersin KARADEMİR*
Mustafa Zafer BALBAĞ**
Fatih ÇEMREK***

Öz: Bu çalışmanın amacı, öğretmen adaylarının girişimcilik düzeylerinin bazı değişkenlere göre (cinsiyet, bölüm, aile yanında okuyup okumama durumları, aile geliri, baba ve anne eğitim durumu ve iş deneyimi) incelenmesidir. Araştırmada, genel tarama modeli kullanılmıştır. Model uyarınca, veri toplamak amacıyla, 2016-2017 Eğitim-Öğretim yılı bahar döneminde dört farklı devlet üniversitesinin eğitim fakültesinde öğrenim gören Fen Bilgisi, İlköğretim Matematik, Sınıf, Zihin Engelliler, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık (PDR), Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarından Deveci ve Çepni (2015) tarafından geliştirilen "Öğretmen Adaylarına Yönelik Girişimcilik (ÖAYGÖ)" ölçeği veri toplama aracı olarak kullanılmıştır. Araştırmaya katılan öğretmen adayları lisans üçüncü ve dördüncü sınıf öğrencisi olup sayıları 488'dir. Ölçeğin orijinalinde en düşük Cronbach alfa güvenilirlik katsayısı .77'dir. Bu araştırma sonucunda elde edilen Cronbach alfa güvenilirlik katsayısı .92'dir. Veri toplama aracı ile elde edilen veriler istatistik paket programı yardımıyla çözümlenmiş, yorumlanmış ve ulaşılan sonuçlar doğrultusunda öneriler geliştirilmiştir. Yapılan bu çalışma eğitim fakültelerindeki öğretmen yetiştirme eğitimine katkı sağlayacak ve öğretmen adaylarının girişimciliklerine yönelik veri sağlama ve yorum getirme açısından önemli olacaktır. Araştırma sonuçlarına göre öğretmen adaylarının, aile yanında okuyup okumama durumları, anne ve baba eğitim durumları, aile gelir durumu girişimcilik düzeylerini etkilememektedir. Cinsiyet, bölüm ve iş deneyimine ise bağlı olduğu görülmektedir.

Anahtar sözcükler: öğretmen adayları, girişimcilik, eğitim fakültesi

* Dr. Öğretim Üyesi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, eekarademir@gmail.com, ORCID ID: 0000 0002 8519 622X, Makale Geliş Kabul Ediliş Tarihi: 09/01/2018 – 24/09/2018.

** Doç. Dr., Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, zafbag@gmail.com, ORCID ID: 0000 0002 2328 0848.

*** Doç. Dr., Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, fcemrek@ogu.edu.tr, ORCID ID: 0000 0002 6528 7159.

INVESTIGATION OF THE ENTREPRENEURSHIP LEVELS OF PRE SERVICE TEACHERS ACCORDING TO SOME VARIABLES

Ersin KARADEMİR*
Mustafa Zafer BALBAĞ**
Fatih ÇEMREK***

Abstract:

The aim of this study was to examine teacher candidates' entrepreneurship levels based on certain variables (i.e. gender, major, status of living with family or not, family income, educational status of parents, and work experience). Survey model was adopted in the study, and accordingly, the "Entrepreneurship Scale for Teacher Candidates (ESTC)" developed by Çepni and Deveci (2015) was administered to participants studying science teaching, elementary mathematics, elementary education, teaching the mentally handicapped, and guidance and psychological counselling at the education faculties of four state universities (Eskisehir Osmangazi University, Anadolu University, Usak University and Inonu University) in the spring semester of the 2016-2017 academic year. The participants were 488 teacher candidates who were third and fourth year undergraduate students. The lowest Cronbach's Alpha reliability coefficient calculated for the whole scale is .77, and the coefficient obtained in this study was .92. The data were analysed by using SPSS, and suggestions were offered based on the interpretations and results. The study is thought to contribute to teacher education at education faculties, and have significance in terms of providing data on, and interpreting, teacher candidates' entrepreneurial characteristics. The results revealed that the teacher candidates' status of living with family or not, parents' educational status and family income did not affect their entrepreneurship levels. However, their levels were found to be related to gender, major and work experience.

Keywords: teacher candidates, entrepreneurship, faculty of education

* Dr., Instructor, Eskisehir Osmangazi University, Faculty of Education.

** Doç. Dr., Eskisehir Osmangazi University, Faculty of Education.

*** Doç. Dr., Eskisehir Osmangazi University, Faculty of Science and Literature.

1. GİRİŞ

Günümüzde değişimlere her alanda ihtiyaç duyulmakta ve toplumlardaki bireylerin her açıdan kendilerini geliştirerek yeterli donanuma sahip olmaları gerekmektedir. Bu değişim ve gelişimde görevleri insan yetiştirmek ve kişileri topluma kazandırmak olan öğretmenlerin günümüz şartlarına uygun eğitim-öğretim faaliyetlerinde bulunmaları kaçınılmaz derecede önemlidir. Öğretmenlik mesleği, öğrenmeyi ve öğretmeyi sevenler için ideal bir meslektir. Dolayısıyla öğretmen, sürekli olarak çevresindeki insanlarla etkileşimde bulunur ve onlarla hayatı paylaşmaya çalışır. Öğretmenlerin sahip olması gereken vasıflarda problem çözen, eleştirel düşünen, etkili iletişim kurma becerilerine sahip, güven sahibi, işinde yüksek başarı hedefleyen, yenilikçi, çağdaş, sosyal, demokratik, özellikleri barındırması önemlidir. Bu anlamda öğretmenlerin sahip olması gereken bu özelliklerin birçoğunun öğretmenlerin girişimci kişilikleri ile yakından ilişkili olduğu söylenebilir. Girişimci kişilik özelliklerine bakıldığında başarıya ihtiyacı duyma, kendine güven, yenilikçi olma, kontrol odağı, risk alma, belirsizlik toleransı gibi faktörlerden oluştuğu görülmektedir. Girişimci kişilik özellikleri, bireyin bir girişimde bulunması ve bunda başarılı olmasında etkili olan değişkenlerden biri olarak kabul edilmektedir (Baum ve Locke, 2004; Collins, Hanges ve Locke, 2004). Öğretmen aynı zamanda sahip olduğu görev ve sorumluluklarının yanında toplum içerisinde bir birey ve ebeveynidir. Bu anlamda öğretmen gerek toplumdaki gerekse ebeveyn olarak sorumluluklarında çocuklarının kişisel gelişiminde etkin bir rol oynamak zorundadırlar. Sequeira, (2004)'e göre kişilerin gelişim çağında iken, girişimci ebeveynlerinin olması, onların örnek alınması yoluyla, bireylerdeki girişimcilik algılarını değiştirmekte ve kişisel girişimcilik eğilimlerini etkilemektedir. Tüm bunlardan yola çıkarak, öğretmenlerin girişimcilik düzeylerinin belirlenmesi yetiştirecekleri öğrencileri ve öğretmenlerin girişimci kişilik özelliklerinin etkisinin tespiti açısından önemlidir.

Yenilenen öğretim programları, öğrencileri merkeze alan bir yaklaşımla öğrencilerin; eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme, iletişim, araştırma-sorgulama, problem çözme, bilgi teknolojilerini kullanma, girişimcilik ve Türkçeyi doğru, etkili ve güzel kullanma becerilerini geliştirmeyi amaçlamaktadır (MEB, 2005). 2013 yılı fen bilimleri programında hem yaşam becerileri hem de 21. yüzyıl becerileri bağlamında "girişimcilik" kavramına yer verildiği görülmektedir (MEB, 2013). Bu bağlamda öğrencilere girişimcilik özelliklerinin kazandırılması, öğretmenlerin bu konuda sahip oldukları girişimcilik düzeyleri ile ilgilidir. Eğitim fakültelerinin çeşitli bölümlerinde okuyan öğretmen adaylarının hangi bölümde okurlarsa okusunlar girişimcilik özelliklerinin artırılması gereklidir. Avşar'ın (2007), girişimci özelliklerini incelemek amacıyla yaptığı çalışmada, eğitim fakültesinde öğrenim gören öğrencilerin girişimci özelliklerinin diğer birçok fakültede öğrenim gören öğrencilere göre oldukça düşük olduğunu belirtmektedir. Bu anlamda eğitim girişimcilikte de sihirli bir anahtardır (Ankan, 2002). Kişiler alacakları eğitimlerle bilgi ve becerilerini arttıracak ve o ana kadar fark edeme-

miş oldukları konular hakkında iyi bir girişimci olma konusunda kazanımlara sahip olacaklardır. Üniversitelerde verilen eğitim, gençlerin girişimciliğe olan bakış açısını etkileyecektir. ABD'deki 1920'lerin öncesindeki eğitim anlayışı ile sonrasında girişimciliğe vurgu yapılmış ve eğitim anlayışındaki bu değişikliğin, ABD'de girişimciliğin gelişmesine büyük katkısı olduğu saptanmıştır (Eyüboğlu, 2007). Tüm bunların ışığında, üniversitelerde girişimcilik eğitiminin önemli bir yerinin olması gerektiği söylenebilir. Öğretmen adaylarının girişimcilik özelliklerinin belirlenerek gerekli önlem ve düzenlemelerin alınması sağlanmalı ve bu sayede girişimcilik özelliklerini artırıcı yeni adımların atılması gerekmektedir.

Günümüzde girişimcilik eğitimine Amerika'da ve Avrupa'da ilk ve orta dereceli okullarda da yer verildiği görülürken; Türkiye'de ise girişimcilik eğitiminin çoğunlukla üniversite düzeyinde verildiği görülmektedir (Karadeniz, 2010). Türkiye'de öğretim programları açısından durum değerlendirildiğinde iktisadi ve idari bilimler fakültelerinin işletme bölümleriyle meslek yüksekokullarında yer alan işletmecilik programları içerik olarak kısmen girişimcilik eğitime yer veren bölümlerdir. Türkiye'deki üniversitelerin web sitelerinden edinilen bilgilere göre girişimcilik eğitimlerine ilişkin ders içeriklerinin dünya üniversitelerine kıyasla daha az kapsamlı ve birbirinin benzeri şekilde tasarlandığı tespit edilmiştir (Çetinkaya Bozkurt, 2011). Girişimcilik dersleri on yıl öncesine kadar ağırlıklı olarak mühendislik, işletme, iktisat, ekonomi vb. bölümlerde okutulmakta ise de; günümüzde girişimciliğin branş gözetilmeksizin tüm eğitim kademelerinde ve tüm branşlarda verilmesi gereken bir ders veya konu olduğu bilinmektedir (Deveci ve Çepni, 2015). Bu anlamda Yelkikalan vd. (2010) girişimcilik dersinin işletme okullarının programlarında olduğu gibi, diğer bilim dallarının programlarında da zorunlu olarak okutulması gerektiğini vurgulamaktadır.

Girişimciliğin doğuştan mı, yoksa sonradan mı oluştuğu tartışmalarının yapıldığı platformlarda farklı düşünceler bulunmakla birlikte kimine göre insanın girişimci olarak doğmadığı (Çetinkaya Bozkurt, 2011); kimine göre ise girişimcilik ruhunun doğuştan genetik olarak var olabileceği (Arslan, 2002; Yılmaz ve Günel, 2011) düşüncelerine rastlanılmaktadır. Ancak girişimcilik potansiyelinin kültürel, sosyolojik, psikolojik, sosyo-psikolojik, politik ve ekonomik çevre faktörleri ile bireylere kazandırıldığı inancının hâkim olduğu söylenmektedir (Çetinkaya Bozkurt, 2011).

Girişimcilik eğitimi dar anlamda öğrencileri iş dünyasına hazırlama olarak tanımlanırken, geniş anlamda ise insanların hayatlarının her alanında uygulayabilecekleri, daha çok bireysel, sosyal ve ekonomik getiri sağlayacak bir dizi yeteneğin kazandırıldığı süreç olarak tanımlanmaktadır. Genel olarak girişimcilik Demircan'a (2000) göre, çevresel etkilerin oluşturduğu fırsatlardan yararlanmak veya yeni fırsatlar yaratmak amacıyla, ekonomik ürün ve hizmet üretmek için üretim faktörlerine sahip olma, bunları örgütleme ve risk alma yeteneği ile ilişkilidir. Atasoy'a (2012) göre ise girişimcilik; gerekli olan zaman ve parayı harcayarak, bir takım riskleri üstlenerek ekonomik değeri olan yeni bir şey oluşturma süreci olarak ifade edilmektedir. Girişimcilik, temel

olarak fırsatları keşfetmek, seçmek, yorumlamak ve daha sonra belirsiz bir ortamda yenilik yapma yeteneğidir. Bu yeteneği etkileyen faktörler ise; başarıma ihtiyacı duyma, kontrol odağı, risk alma eğilimi, belirsizliğe tolerans, kendine güven ve yenilikçilik (Ferrante, 2005; Koh,1996). Girişimcilik beraberinde girişimci birey, girişimci kişilik, girişimcilik becerileri gibi kavramları da karşımıza çıkarmaktadır. Girişimci birey, Çankı ve Koyuncu'ya (2010) göre fizyolojik, güvenlik, ait olma ve sevgi gibi gereksinimlerini gerçekleştirdikten sonra toplumsal ihtiyaçları gidermek suretiyle saygınlık gereksinimini de gidermeyi amaçlayan kişi olarak tanımlamaktadırlar. Girişimci kişilik, içerisinde yenilikçilik, belirsizliğe karşı tolerans, kendine güven, başarıma ihtiyacı duyma, kontrol odağı ve risk alma gibi özelliklerin bulunduğu bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Girişimcilik becerisi ise kişisel, yönetsel ve teknik beceriler olarak sınıflandırılmakla birlikte girişimci bireyin başarılı olmasındaki en önemli faktörlerden biri olarak görülmektedir (İnce vd. 2015). Girişimciliği geliştiren bireyler, geleceğe ilişkin plan yapan ve planlarını amaçlarına uygun olarak etkili biçimde uygulayabilen ve günümüz dünyasında nitelikli bireyler yetişmesine katkı sağlayanlardır (Gömleksiz ve Kan, 2009).

Tüm bunların ışığında, toplumdaki en önemli unsurlardan biri olan öğretmenlerin "Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlikleri de dikkate alındığında her bir yeterlik alanında girişimcilik özelliklerine ihtiyaç duyacağı görülmektedir (MEB, 2013). Mesleğin genel yeterlikleri göz önüne alındığında Milli Eğitim Bakanlığı öğretmenlerin ve öğretmen adaylarının girişimcilik özelliklerine sahip olması konusunda özellikle bir vurgu yapmakta ve bu süreci destekleyecek kararlar almaktadır. Ayrıca, eğitimde girişimcilik; yeni düşüncelerin yaratılması, yayılması, uygulaması ve hızlanması bakımından da oldukça önemlidir (Özkul ve Dulupçu, 2007).

Öğretmen adaylarının girişimcilik düzeylerinin belirlenmesi ile ilgili birçok çalışma olup (Yılmaz ve Sünbül, 2009; Pan ve Akay, 2015; Avşar, 2007; Köstekçi, 2016) bu çalışmada, diğer çalışmalardan farklı olarak fen bilgisi, ilköğretim matematik, sınıf öğretmenliği bölümlerinin yanı sıra zihin engelliler, PDR ve sosyal bilgiler öğretmenliğini de içine alan bir çalışma gerçekleştirilmiştir. Benzer değişkenlerin yanı sıra benzer olmayan farklı değişkenlerin araştırılması da bu çalışmada gerçekleştirilmiştir. Bunun sebebi öğretmen adaylarının girişimcilik düzeyleri hakkında daha fazla bilgi sahibi olmak ve literatür ile karşılaştırmalarını daha iyi yaparak milli eğitim ve öğretimimiz açısından daha gerçekçi ve başarılı planlama ve düzenlemelerin oluşturulmasını sağlamaktır. Yapılan bu çalışma dört devlet üniversitesinin eğitim fakültelerinin, sınıf, fen bilgisi, ilköğretim matematik, zihin engelliler, PDR ve sosyal bilgiler öğretmenliklerinin üçüncü ve dördüncü sınıfında okuyan öğretmen adaylarına uygulanmıştır.

Araştırmada kullanılan değişkenler literatür incelemeleri sonucu tespit edilmiştir. Araştırmacılara göre girişimciliği etkileyen kültür, aile, eğitim, kişisel özellikler, yaş, iş tecrübesi ve rol modeller gibi çok sayıda faktör mevcuttur (Hisrich ve Peters, 1995; İnce vd. 2015). Buna göre bu araştırmanın değişkenleri de burada belirtilen faktörlere

göre belirlenmiştir. Cinsiyet, bölüm, aile yanında okuyup okumama durumları, aile geliri, baba ve anne eğitim durumu ve iş deneyimi bu çalışmada girişimcilik düzeylerinin etkilenebileceği faktörler olarak seçilmiş ve analizleri gerçekleştirilmiştir. Bu anlamda öğretmen adaylarının girişimci özellikleri belirlemek oldukça önemlidir. Öğretmen adaylarının girişimcilik özelliklerinin belirlenerek gerekli önlem ve düzenlemele- rin alınması sağlanmalı ve bu sayede girişimcilik özelliklerini artırıcı yeni adımların atılması gerekmektedir. Buna göre çalışmanın temel amacı, çalışma grubunda bulunan öğretmen adaylarının girişimcilik düzeylerini belirlemek ve öğretmen adaylarının gi- rişimcilik düzeylerini çeşitli değişkenlere (cinsiyet, bölüm, aile yanında okuyup oku- mama durumları, aile geliri, baba ve anne eğitim durumu ve iş deneyimi) göre ince- lemektir. Bu amaca dayalı olarak araştırmanın alt problemleri aşağıda yer almaktadır:

- Öğretmen adaylarının girişimcilik düzeyleri ne seviyededir?
- Öğretmen adaylarının girişimcilik düzeyleri çeşitli değişkenlere (cinsiyet, bö- lüm, aile yanında okuyup okumama durumları, aile geliri, baba ve anne eğitim duru- mu ve iş deneyimi) göre anlamlı farklılık göstermekte midir?

2. YÖNTEM

Araştırmada, genel tarama modeli kullanılmıştır. Bilindiği üzere tarama modelleri, geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır ve araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne, kendi ko- şulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır (Karasar, 1999).

2.1. Evren-Örneklem

Bu araştırmanın örneklemini, dört farklı devlet üniversitesinin Eğitim Fakültesi; Sınıf, Sosyal Bilgiler, İlköğretim Matematik, Fen Bilgisi, Zihin Engelliler öğretmenlik- leri programlarından ve Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık lisans programından seçkisiz olarak belirlenmiş 2016–2017 öğretim yılında öğrenim gören 488 üçüncü ve dördüncü sınıf öğretmen adayları oluşturmaktadır. Araştırmanın çalışma grubunun genel özellikleri ile ilgili bilgiler Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1: Çalışma grubunun genel özellikleri

	Katılımcılar	n	%
Cinsiyet	Kadın	336	68.9
	Erkek	152	31.1
Bölüm	Sınıf Öğr.	49	10.0
	İlk. Matematik Öğr.	56	11.5
	Fen Bilgisi Öğr.	116	23.8
	Zihin Engelliler Öğr.	69	14.1
	Reh. ve Psi. Dan. Öğr.	47	9.6
	Sosyal Bilgiler Öğr.	151	30.9

Aile Gelir Durumu	0 – 1000 TL	35	7.2
	1001 – 2000 TL	201	41.2
	2001 – 3000 TL	118	24.2
	3001 – 4000 TL	50	10.2
	4001 – 5000 TL	32	6.6
	5001 ve Yukarısı	52	10.7
Baba Eğitim Durumu	İlkokul	183	37.5
	Ortaokul	99	20.3
	Lise	116	23.8
	Üniversite	84	17.2
	Okuryazar	-	0
	Hiçbiri	6	1.2
Anne Eğitim Durumu	İlkokul	267	54.7
	Ortaokul	63	12.9
	Lise	70	14.3
	Üniversite	32	6.6
	Okuryazar	9	1.8
	Hiçbiri	47	9.6
İş Deneyimi	Var	254	52.0
	Yok	234	48.0
Aile Yanında Olma Durumu	Aile Yanında okuyorum	112	23.0
	Aile Yanında okumuyorum	376	77.0

Tablo 1 incelendiğinde araştırmaya katılan öğretmen adaylarından çoğunluğunun cinsiyetinin kadın olduğu, aile gelir durumları açısından bakıldığında çoğunluğunun 1000-3000 TL arasında gelirleri olduğu, baba ve anne eğitim durumları açısından çoğunun baba ve annesinin ilkökul mezunu olduğu, katılımcıların yarısından fazlasının iş deneyimi bulunduğu ve çoğunluğunun ailelerinin yanında okumadıkları görülmektedir.

2.2. Veri Toplama Aracı

Araştırmada, Deveci ve Çepni (2015) tarafından geliştirilen “Öğretmen Adaylarına Yönelik Girişimcilik (ÖAYGÖ)’ ölçeği veri toplama aracı olarak kullanılmıştır. Ölçek iki bölümden oluşmaktadır. Ölçek öncül bilgi ve değişkenlerin (cinsiyet, bölüm, aile gelir durumu, anne – baba eğitim durumları, iş deneyimi, aile yanında olma durumu) yer aldığı ilk kısım ve öğrencilerin girişimcilik düzeylerini belirlemeyi amaçlayan ikinci kısımdan oluşmaktadır. Veri toplama aracı, 5 alt boyutta [Faktör 1:Risk Alma(-RAAÖ), Faktör 2:Fırsatları Görme(FGAÖ), Faktör 3:Kendine Güven(KGAÖ), Faktör 4:Duygusal Zekâ(DZAÖ) ve Faktör 5:Yenilikçi Olma(YOAÖ)] 38 maddeden oluşan 5’li likert tipi (Tamamen Katılıyorum, Katılıyorum, Kararsızım, Katılmıyorum, Kesinlikle Katılmıyorum) bir ölçektir. Ölçeğin nihai formunda puanlama yapılırken olumsuz

maddeler olan 3, 11, 20, 27 ve 37. maddeler ters kodlanmıştır. Ölçeğin tümü için en düşük Cronbach alfa güvenilirlik katsayısı .77 dir. Alt faktörler için Cronbach Alfa değerleri faktör 1 için .77, faktör 2 için .82, faktör 3 için .83, faktör 4 için .81 ve faktör 5 için .82 dir. Bu çalışmada ölçeğin tümü için Cronbach alfa güvenilirlik katsayısı .92, alt faktörler için faktör 1 için .75, faktör 2 için .76, faktör 3 için .78, faktör 4 için .82 ve faktör 5 için .70 olarak bulunmuştur.

2.3. Verilerin Analizi

Verilerin ham hali düzenlenerek veri seti oluşturulmuştur. Ölçeklerin her biri için güvenilirlik çalışmaları yapılarak analize uygun oldukları belirlenmiştir. Hangi analizlerin yapılacağına karar verilmeden önce normallik testi gerçekleştirilmiştir. Bu analiz sonrasında kolmogrov-smirnov değerinin ($p>0,05$) uygun olması sebebiyle verilerin normal dağıldığı tespit edilmiştir. Verilerin oran ölçek olması ve normal dağılıma uymaları sebebiyle parametrik analizlerin yapılmasına karar verilmiştir. Öğretmen adaylarının girişimcilik düzeylerinin belirlenmesinde aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri incelenmiştir. Verilerin analizinde istatistik paket programı kullanılmıştır. Araştırma verilerinin normal dağılıma uygunluğu incelenmiştir. Parametrik veya parametrik olmayan testleri kullanmak için değişkenlerin normal dağılım gösterme durumları dikkate alınmıştır. Veriler normal dağılım gösterdiği için uygun olan parametrik testler kullanılmıştır. Girişimcilik düzeylerinin cinsiyete, bölüme, iş deneyimi, aile yanında olma durumuna göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla ilişkisiz örneklemeler için t testi; ailenin aylık gelir düzeyi, anne ve baba eğitim durumuna göre farklılık gösterip göstermediğini saptamak için tek yönlü varyans analizi (ANOVA) yapılmıştır.

3. BULGULAR

Öğretmen Adaylarının Girişimcilik Düzeylerine Ait Tanımlayıcı İstatistikler Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2: Öğretmen Adaylarının Girişimcilik Düzeylerine Ait Tanımlayıcı İstatistikler

Girişimcilik Ölçeği Maddeleri	n	\bar{X}	s
1. İş hayatına atıldığında farklı mesleklere yönelmekten korkmam.	488	3.80	1.071
2. Bir konu hakkında farklı fikirler öne sürmek hoşuma gider.	488	4.25	.782
3. Zor durumlarda farklı seçenekler oluşturmakta zorlanırım.	488	3.43	1.043
4. Çözümü ulaşmak için farklı hipotezler öne sürmekten çekinmem.	488	4.03	.782

◆ Ersin Karademir / Mustafa Zafer Balbağ / Fatih Çemrek

5. Bir konuda risk almanın bana ne kaybettireceğinin bilincinde olurum.	488	3.99	.806
6. İş hayatına atıldığımda, karşıma çıkan engellerle baş edebileceğimi düşünüyorum.	488	4.11	.763
7. Risk almam gereken konularda cesaretli davranırım.	488	3.81	.909
8. Farklı iş duyuruları hakkında çevremdekileri bilgilendiririm.	488	3.79	.951
9. Meslek hayatımda ileriye dönük hazırlıklar yapabilirim.	488	4.10	.726
10. Kendi mesleğimdeki yenilikleri takip ederim.	488	4.10	.798
11. Önüme çıkan fırsatları değerlendirmekte zorlanırım.	488	3.55	1.027
12. Çevremde olup bitenleri gözlemlerim.	488	4.19	.781
13. Çevremde olup biten olaylardan ders çıkarırım.	488	4.24	.771
14. İlgı duyduğum alanlarda ortaya çıkabilecek yeniliklerin farkına varabilirim.	488	4.13	.772
15. Farklı fikirlerden hangisinin azami (maksimum) fayda getireceğini tespit edebilirim.	488	4.01	.763
16. Kendi mesleğime yakın mesleklerdeki imkânları değerlendirmeye çalışırım.	488	3.97	.812
17. Yaptığım olumlu işler sunucunda kendimle gurur duyarım.	488	4.31	.860
18. Yaptığım davranışların sorumluluğunu tereddüt etmeden alabilirim.	488	4.17	.778
19. Başkalarına verdiğim taahhütleri yerine getiririm.	488	4.18	.813
20. Bazı durumlar kendimi anlamakta zorlanırım.	488	2.54	1.161
21. Bir görev verildiğinde, o görevi başaracağıma dair inancım tamdır.	488	4.01	.828
22. Bir işi yaparken içimdeki başarıma isteği en üst seviyede olur.	488	3.97	.880
23. Hedefe ulaşmak için yapmam gerekenden fazlasını yapmak için çaba harcarım.	488	4.05	.855
24. Duygularımı ifade edebilirim.	488	4.02	.873
25. Duygularımı idare edebilirim.	488	3.85	.923
26. Başkalarının hislerine karşı duyarlıyım.	488	4.19	.871
27. Başkalarının bakış açılarını anlamakta zorlanırım.	488	3.51	1.148
28. İnsanların görüşleri arasında farklılıklara saygı duyarım.	488	4.23	.898
29. Çevremdeki insanlar heyecanlandıklarında ben de onlar kadar heyecanlanabilirim.	488	3.59	1.069
30. Yakın çevremle ahenkli (uyumlu) bir hayat yaşadığımı düşünüyorum.	488	3.91	.936
31. Özdenetim sahibi bir insanımdır.	488	4.02	.838

32. Bulduğum ortamda arkadaşlarım tarafından yaratıcı biri olarak tanırım.	488	3.61	.966
33. Bir konuda öne sürdüğüm yeni fikirler çevremdekiler tarafından kabul görür.	488	3.83	.792
34. Proje ve tasarım, materyal geliştirme vb. derslerinde yeni bir şey (etkinlik, deney, proje, materyal) üretebilirim.	488	3.81	.953
35. Konusu yenilik olan projelere gönüllü olarak katılırım.	488	3.51	1.039
36. Problemleri çözmeye yönelik öne sürdüğüm fikirler yanlış olsa bile, çevremdekiler tarafından yaratıcı olarak nitelendirilir.	488	3.25	.961
37. Bir konu hakkında yeni fikirler öne sürmekte zorlanırım.	488	3.57	1.103
38. Literatürden yeni fikirleri ülkemize taşımayı görev bilirim.	488	3.57	.979
ORTALAMA		3.87	

Tablo 2’de görüldüğü gibi öğretmen adaylarının girişimcilik düzeylerini bazı değişkenlere göre belirlemeyi amaçlayan bu çalışmada 38 maddenin 1 tanesine ortalama olarak üç puan altında, 18 tanesine dört ve üzeri, kalan 19 maddeye de üç ile dört arasında puan verilmiştir. Bu maddelerden en yüksek puan verilen maddeler 2. ve 17. maddeler iken, en düşük puanlama yapılan maddeler 20. ve 36. maddelerdir. Bu sonuçlara göre öğrencilerin söz konusu girişimcilik düzeylerinin, genel olarak olumlu ve ortalamanın çok üstünde yüksek düzeyde olduğu söylenebilir.

Tablo 3: Öğretmen Adaylarının Girişimcilik Düzeylerinin Cinsiyete Göre t - Testi Sonuçları

Cinsiyet		n	\bar{X}	s	sd	t	p	Farklılaşma
Faktör 1:RAAÖ	Erkek	152	28.05	4.339	486	2.297	.022	Erkekler lehine
	Kadın	336	27.19	3.735				
Faktör 2:FGAÖ	Erkek	152	35.59	5.477	486	-1.644	.101	Fark yok
	Kadın	336	36.36	4.456				
Faktör 3:KGAÖ	Erkek	152	27.09	4.573	486	-.754	.451	Fark yok
	Kadın	336	27.35	3.717				
Faktör 4:DZAÖ	Erkek	152	30.22	4.955	486	-3.969	.000	Kadınlar lehine
	Kadın	336	31.86	3.948				
Faktör 5:YOAÖ	Erkek	152	25.18	4.628	486	.020	.984	Fark yok
	Kadın	336	25.17	4.460				
Toplam	Erkek	152	146.11	20.578	486	-1.049	.295	Fark yok
	Kadın	336	147.94	16.574				

Tablo 3 incelendiğinde, cinsiyete göre yapılan t testi sonucuna göre toplamda ve 2,3 ve 5. faktörde anlamlı bir farklılık ($p > .05$) çıkmamıştır. Anlamlı fark faktör 1 ve faktör 4 için çıkmıştır. Bu fark faktör 1 için erkek, faktör 4 için kadın öğretmen adaylarının lehinedir.

Tablo 4: Öğretmen Adaylarının Girişimcilik Düzeylerinin Bölüme Göre Anova - Testi Sonuçları

Bölüm		Kareler toplamı	sd	Kareler ortalaması	F	p	Farklılaşma
Faktör 1:RAAÖ	Gruplar arası	307.927	5	61,585	4.070	.001	Fen-İlk. Mat Zih-İlk. Mat Sın-PDR Fen-PDR Sos-PDR
	Gruplar içi	7292.579	482	15.130			
	Toplam	7600.506	487				
Faktör 2:FGAÖ	Gruplar arası	456.697	5	91.339	4.080	.001	Sın-PDR Sın-İlk.Mat Fen-İlk.Mat Fen-PDR Zih-PDR Zih-Sos
	Gruplar içi	10789.925	482	22.386			
	Toplam	11246.623	487				
Faktör 3:KGAÖ	Gruplar arası	158.549	5	31.710	2.001	.077	Fen-İlk. Mat Zihin-İlk. Mat
	Gruplar içi	7637.877	482	15.846			
	Toplam	7796.426	487				
Faktör 4:DZAÖ	Gruplar arası	361.541	5	72.308	3.934	.002	Sın-Sos Fen-Sos
	Gruplar içi	8860.066	482	18.382			
	Toplam	9221.607	487				
Faktör 5:YOAÖ	Gruplar arası	451.202	5	90.240	4.604	.000	Sın-ilk. Mat Sın-PDR Sın-Sos Fen-ilk. Mat Zih-ilk.Mat Fen-PDR Zih-PDR
	Gruplar içi	9448.288	482	19.602			
	Toplam	9899.490	487				
TOPLAM	Gruplar arası	6444.774	5	1288.955	4.145	.001	Sın-ilk. Mat Sın-PDR Sın-Sos Fen-ilk. Mat Zih-ilk.Mat Fen-PDR Fen-Sos Zih-Sos Zih-PDR
	Gruplar içi	149875.849	482	310.946			
	Toplam	156320.623	487				

Öğretmen Adaylarının girişimcilik düzeylerinin bölüme Göre Anova-testi sonuçları tablo 4’de görülmektedir. Bölüme göre yapılan Anova testi sonucuna göre toplamda ve tüm alt faktörlerde anlamlı farklar ortaya çıkmıştır ($p < .05$). Anlamlı farkta toplamda bakıldığında sınıf öğretmenliği ile ilköğretim matematik, PDR, Sosyal Bilgiler öğretmenlikleri arasında sınıf öğretmenliği lehine; fen bilgisi öğretmenliği ile ilköğretim matematik, PDR, Sosyal Bilgiler öğretmenlikleri arasında fen bilgisi öğretmenliği lehine; zihin engelliler öğretmenliği ile ilköğretim matematik, PDR, Sosyal Bilgiler öğretmenlikleri arasında zihin engelliler öğretmenliği lehine çıktığı görülmektedir. Sonuç olarak toplamda sınıf, fen bilgisi ve zihin engelliler öğretmenlikleri girişimcilik düzeylerinin, ilköğretim matematik, PDR, Sosyal Bilgiler öğretmenliklerine göre daha yüksek düzeyde olduğu söylenebilir. Girişimcilik düzeyleri, birinci faktör yani risk alma alt boyutu (RAAÖ) açısından incelendiğinde fen bilgisi öğretmenliği ile ilköğretim matematik, PDR öğretmenlikleri arasında fen bilgisi öğretmenliği lehine; zihin engelliler öğretmenliği ile ilköğretim matematik arasında zihin engelliler öğretmenliği lehine; sınıf öğretmenliği ile PDR arasında sınıf öğretmenliği lehine; Sosyal bilgiler öğretmenliği ile PDR arasında sosyal bilgiler öğretmenliği lehine anlamlı fark çıktığı görülmektedir. İkinci faktör yani fırsatları görme (FGAÖ) açısından incelendiğinde sınıf öğretmenliği ile ilköğretim matematik, PDR öğretmenlikleri arasında sınıf öğretmenliği lehine; fen bilgisi öğretmenliği ile ilköğretim matematik, PDR öğretmenlikleri arasında fen bilgisi öğretmenliği lehine; zihin engelliler öğretmenliği ile PDR, sosyal bilgiler öğretmenlikleri arasında zihin engelliler öğretmenliği lehine anlamlı fark çıktığı görülmektedir. Üçüncü faktör yani kendine güven alt boyutunda (KGAÖ) fen bilgisi öğretmenliği ile ilköğretim matematik öğretmenliği arasında fen bilgisi öğretmenliği lehine; zihin engelliler öğretmenliği ile ilköğretim matematik öğretmenliği arasında zihin engelliler öğretmenliği lehine anlamlı fark çıktığı görülmektedir. Dördüncü faktör yani duygusal zekâ alt boyutunda (DZAÖ) sınıf öğretmenliği ile sosyal bilgiler öğretmenliği arasında sınıf öğretmenliği lehine; fen bilgisi öğretmenliği ile sosyal bilgiler öğretmenliği arasında fen bilgisi öğretmenliği lehine anlamlı fark çıktığı görülmektedir. Beşinci faktör yani yenilikçi olma alt boyutunda (YOAÖ) sınıf öğretmenliği ile ilköğretim matematik, PDR, Sosyal Bilgiler öğretmenlikleri arasında sınıf öğretmenliği lehine; fen bilgisi öğretmenliği ile ilköğretim matematik, PDR öğretmenlikleri arasında fen bilgisi öğretmenliği lehine; zihin engelliler öğretmenliği ile ilköğretim matematik, PDR öğretmenlikleri arasında zihin engelliler öğretmenliği lehine anlamlı fark çıktığı görülmektedir.

Tablo 5: Öğretmen Adaylarının Girişimcilik Düzeylerinin İş Deneyimine Göre t-Testi Sonuçları

Deneyim		n	\bar{X}	s	sd	t	p	Farklılaşma																																																												
Faktör 1:RAAÖ	Var	254	28.14	3.972	486	4.127	.000	Deneyim var lehine																																																												
	Yok	234	26.69	3.793					Faktör 2:FGAÖ	Var	254	36.54	5.092	486	1.981	.048	Deneyim var lehine	Yok	234	35.68	4.441	Faktör 3:KGAÖ	Var	254	27.42	4.232	486	0.914	.361	Fark yok	Yok	234	27.09	3.735	Faktör 4:DZAÖ	Var	254	31.38	4.686	486	0.069	.945	Fark yok	Yok	234	31.35	3.966	Faktör 5:YOAÖ	Var	254	25.55	4.510	486	1.888	.060	Fark yok	Yok	234	24.78	4.482	Toplam	Var	254	149.03	18.960	486	2.128	.034
Faktör 2:FGAÖ	Var	254	36.54	5.092	486	1.981	.048	Deneyim var lehine																																																												
	Yok	234	35.68	4.441					Faktör 3:KGAÖ	Var	254	27.42	4.232	486	0.914	.361	Fark yok	Yok	234	27.09	3.735	Faktör 4:DZAÖ	Var	254	31.38	4.686	486	0.069	.945	Fark yok	Yok	234	31.35	3.966	Faktör 5:YOAÖ	Var	254	25.55	4.510	486	1.888	.060	Fark yok	Yok	234	24.78	4.482	Toplam	Var	254	149.03	18.960	486	2.128	.034	Deneyim var lehine	Yok	234	145.59	16.564								
Faktör 3:KGAÖ	Var	254	27.42	4.232	486	0.914	.361	Fark yok																																																												
	Yok	234	27.09	3.735					Faktör 4:DZAÖ	Var	254	31.38	4.686	486	0.069	.945	Fark yok	Yok	234	31.35	3.966	Faktör 5:YOAÖ	Var	254	25.55	4.510	486	1.888	.060	Fark yok	Yok	234	24.78	4.482	Toplam	Var	254	149.03	18.960	486	2.128	.034	Deneyim var lehine	Yok	234	145.59	16.564																					
Faktör 4:DZAÖ	Var	254	31.38	4.686	486	0.069	.945	Fark yok																																																												
	Yok	234	31.35	3.966					Faktör 5:YOAÖ	Var	254	25.55	4.510	486	1.888	.060	Fark yok	Yok	234	24.78	4.482	Toplam	Var	254	149.03	18.960	486	2.128	.034	Deneyim var lehine	Yok	234	145.59	16.564																																		
Faktör 5:YOAÖ	Var	254	25.55	4.510	486	1.888	.060	Fark yok																																																												
	Yok	234	24.78	4.482					Toplam	Var	254	149.03	18.960	486	2.128	.034	Deneyim var lehine	Yok	234	145.59	16.564																																															
Toplam	Var	254	149.03	18.960	486	2.128	.034	Deneyim var lehine																																																												
	Yok	234	145.59	16.564																																																																

Tablo 5’de görüldüğü gibi iş deneyime göre yapılan t - testi sonucuna göre toplamda, birinci ve ikinci faktörlerde anlamlı bir fark çıktığı (p<.05) ve farkın iş deneyimi var olanlar lehine olduğu görülmektedir. Üç, dört ve beşinci alt boyutlarda anlamlı bir fark çıkmamıştır.

Tablo 6: Öğretmen Adaylarının Girişimcilik Düzeylerinin Aile Yanında Olma Durumuna Göre t - Testi Sonuçları

Aile yanında olma durumu		n	\bar{X}	s	sd	t	p	Farklılık
Faktör 1:RAAÖ	Aile Yanı	112	27.17	4.020	486	-0.839	0.402	Fark yok
	İl Dışı	376	27.53	3.931				
Faktör 2:FGAÖ	Aile Yanı	112	36.32	4.999	486	0.498	0.619	Fark yok
	İl Dışı	376	36.06	4.752				
Faktör 3:KGAÖ	Aile Yanı	112	26.97	4.529	486	-0.871	0.384	Fark yok
	İl Dışı	376	27.35	3.832				
Faktör 4:DZAÖ	Aile Yanı	112	31.45	4.707	486	0.215	0.830	Fark yok
	İl Dışı	376	31.35	4.246				
Faktör 5:YOAÖ	Aile Yanı	112	24.88	4.959	486	-0.787	0.432	Fark yok
	İl Dışı	376	25.27	4.369				
Toplam	Aile Yanı	112	146.79	19.475	486	-0.392	0.696	Fark yok
	İl Dışı	376	147.55	17.449				

Tablo 6'da görüldüğü gibi aile yanında olup olmama durumuna göre yapılan t - testi sonucuna göre toplamda ve alt faktörlerin hiçbirisinde anlamlı bir fark çıkmamıştır ($p > .05$). Aile yanında olup olmama durumunun öğretmen adaylarının girişimcilik düzeylerini etkilemediği söylenebilir.

Tablo 7: Öğretmen Adaylarının Girişimcilik Düzeylerinin Aile Gelir Durumuna Göre ANOVA - Testi Sonuçları

Aile Gelir		Kareler toplamı	sd	Kareler ortalaması	F	p	Farklılaşma
Faktör 1:RAAÖ	Gruplar arası	42.267	5	8.453	.539	.747	Fark yok
	Gruplar içi	7558.240	482	15.681			
	Toplam	7600.506	487				
Faktör 2:FGAÖ	Gruplar arası	76.402	5	15.280	.659	.654	Fark yok
	Gruplar içi	11170.221	482	23.175			
	Toplam	11246.623	487				
Faktör 3:KGAÖ	Gruplar arası	52.117	5	10.423	.649	.663	Fark yok
	Gruplar içi	7744.310	482	16.067			
	Toplam	7796.426	487				
Faktör 4:DZAÖ	Gruplar arası	45.808	5	9.162	.481	.790	Fark yok
	Gruplar içi	9175.798	482	19.037			
	Toplam	9221.607	487				
Faktör 5:YOAÖ	Gruplar arası	45.885	5	9.177	.449	.814	Fark yok
	Gruplar içi	9853.605	482	20.443			
	Toplam	9899.490	487				
Toplam	Gruplar arası	840.280	5	168.056	.521	.760	Fark yok
	Gruplar içi	155480.343	482	322.573			
	Toplam	156320.623	487				

Tablo 7’de görüldüğü gibi aile gelir durumuna göre yapılan t - testi sonucuna göre toplamda ve alt faktörlerin hiçbirisinde anlamlı bir fark çıkmamıştır($p>.05$). Aile gelir durumunun öğretmen adaylarının girişimcilik düzeylerini etkilemediği söylenebilir.

Tablo 8: Öğretmen Adaylarının Girişimcilik Düzeylerinin Baba Eğitim Durumuna Göre ANOVA - Testi Sonuçları

	Baba eğitim	Kareler toplamı	sd	Kareler ortalaması	F	p	Farklılık
Faktör 1:RAAÖ	Gruplar arası	79.515	4	19.879			
	Gruplar içi	7520.992	483	15.571	1.277	.278	Fark yok
	Toplam	7600.506	487				
Faktör 2:FGAÖ	Gruplar arası	23.859	4	5.965			
	Gruplar içi	11222.764	483	23.236	.257	.906	Fark yok
	Toplam	11246.623	487				
Faktör 3:KGAÖ	Gruplar arası	76.119	4	19.030			
	Gruplar içi	7720.307	483	15.984	1.191	.314	Fark yok
	Toplam	7796.426	487				
Faktör 4:DZAÖ	Gruplar arası	45.784	4	11.446			
	Gruplar içi	9175.822	483	18.998	.602	.661	Fark yok
	Toplam	9221.607	487				
Faktör 5:YOAÖ	Gruplar arası	23.851	4	5.963			
	Gruplar içi	9875.639	483	20.446	.292	.883	Fark yok
	Toplam	9899.490	487				
Toplam	Gruplar arası	737.017	4	184.254			
	Gruplar içi	155583.606	483	322.119	.572	.683	Fark yok
	Toplam	156320.623	487				

Tablo 8’de görüldüğü gibi baba eğitim durumuna göre yapılan ANOVA - testi sonucuna göre toplamda ve alt faktörlerin hiçbirisinde anlamlı bir fark çıkmamıştır ($p > .05$). Baba eğitim durumunun öğretmen adaylarının girişimcilik düzeylerini etkilemediği söylenebilir.

Tablo 9: Öğretmen Adaylarının Girişimcilik Düzeylerinin Anne Eğitim Durumuna Göre ANOVA - Testi Sonuçları

Anne eğitim		Kareler toplamı	sd	Kareler ortalaması	F	p	Farklılık
Faktör 1:RAAÖ	Gruplar arası	73.316	5	14.663	.939	.455	Fark yok
	Gruplar içi	7527.190	482	15.617			
	Toplam	7600.506	487				
Faktör 2:FGAÖ	Gruplar arası	216.664	5	43.333	1.894	.094	Fark yok
	Gruplar içi	11029.959	482	22.884			
	Toplam	11246.623	487				
Faktör 3:KGAÖ	Gruplar arası	133.612	5	26.722	1.681	.138	Fark yok
	Gruplar içi	7662.815	482	15.898			
	Toplam	7796.426	487				
Faktör 4:DZAÖ	Gruplar arası	144.787	5	28.957	1.538	.177	Fark yok
	Gruplar içi	9076.820	482	18.832			
	Toplam	9221.607	487				
Faktör 5:YOAÖ	Gruplar arası	130.219	5	26.044	1.285	.269	Fark yok
	Gruplar içi	9769.271	482	20.268			
	Toplam	9899.490	487				
Toplam	Gruplar arası	2718.795	5	543.759	1.706	.132	Fark yok
	Gruplar içi	153601.828	482	318.676			
	Toplam	156320.623	487				

Tablo 9’da görüldüğü gibi anne eğitim durumuna göre yapılan ANOVA - testi sonucuna göre toplamda ve alt faktörlerin hiçbirisinde anlamlı bir fark çıkmamıştır ($p > .05$). Anne eğitim durumunun öğretmen adaylarının girişimcilik düzeylerini etkilemediği söylenebilir.

4. TARTIŞMA ve SONUÇ

Üçüncü ve dördüncü sınıflara uygulanmasının sebebi literatür araştırmasına dayanmaktadır. Köstekçi (2016) tarafından yapılan çalışmada girişimcilik düzey eğiliminin üst sınıflara çıktıkça arttığı yönündedir. Eğitim fakülteleri lisans programları incelendiğinde girişimcilik ile alakalı doğrudan bir ders bulunmadığı görülmektedir. Gerçekte, öğretmen yetiştirme eğitiminde fazlasıyla olmasını düşündüğümüz girişimciliğin ortaöğretim programlarında da yer aldığı görülmektedir. Bu ise öğretmen yetiştirmede öğretmen adaylarının girişimcilik düzeylerinin ortaya konulmasının önemini dile getirmektedir. Bu anlamda çalışmanın amacını, öğretmen adaylarının girişimcilik

düzeylerinin bazı değişkenlere göre (cinsiyet, bölüm, aile yanında okuyup okumama durumları, aile geliri, baba ve anne eğitim durumu ve iş deneyimi) incelenmesi oluşturmaktadır. Araştırma sonuçlarına göre, öğretmen adaylarının söz konusu girişimcilik düzeylerinin, genel olarak olumlu ve ortalamanın üstünde yüksek düzeyde olduğu söylenebilir. Pan ve Akay (2015) ve Köstekçi (2016) tarafından yapılan çalışmalar bu sonucu doğrular niteliktedir. Ancak yapılan bu çalışmada sadece öğretmen adayları yer almakta ve farklı branşlardaki öğretmenlerle girişimcilik düzeyleri arasındaki karşılaştırmaya da yer verilmektedir. Bu çalışmada her ne kadar öğretmenlerin girişimcilik düzeyleri yüksek çıkmış olsa da, Avşar'ın (2007), girişimci özelliklerini incelemek amacıyla yaptığı çalışmada, eğitim fakültesinde öğrenim gören öğrencilerin girişimci özelliklerinin diğer birçok fakültede öğrenim gören öğrencilere göre oldukça düşük olduğunu belirtilmiştir. Bu sonuçlara göre eğitim fakültelerinde girişimcilik düzeylerini daha da arttırıcı çalışmaların yapılması gerekmektedir. Öğretim programlarına bakıldığında büyük bir önemin ve yerin verildiği girişimcilik vasfını öğrencilere kazandıracak olan öğretmen adaylarının da bu özelliklerinin daha da arttırılması önem teşkil etmektedir.

Araştırmanın değişkenlerinden birisi cinsiyettir. Cinsiyet dağılımı açısından bakıldığında dünyada olduğu gibi Türkiye'de de girişimcilerin çoğunluğunun erkek olduğu görülmektedir. Ancak Türkiye'de kadın girişimci oranı dünyadaki diğer ülkelerle kıyaslandığında oldukça düşük kalmaktadır. Kadın ve erkek girişimciler arasındaki benzer ve farklı noktalar pek çok araştırmanın konusu olmuştur. Kadın ve erkek girişimciler arasındaki ortak yönler en çok işe başlamada etkili olan motiflerde ortaya çıkmaktadır (Kutunis, 2006). Bu etki değişik boyutlarda düşünülebilir. Örneğin, cinsiyet farklılığı, bireylerin taşıdığı özellikler açısından farklılık oluşturarak, kişisel algıyı değiştirir ve girişimcilik eğilimini bilişsel açıdan etkiler (Erdem, 2001). Bu çalışmada, cinsiyete göre yapılan t testi sonucuna göre toplamda ve 2, 3 ve 5. faktörde anlamlı bir fark ($p > .05$) çıkmamıştır. Anlamlı fark, faktör 1 ve faktör 4 için ($p < .05$) çıkmıştır. Bu fark faktör 1 için erkek, faktör 4 için kadın öğretmen adaylarının lehinedir. Buna göre öğretmen adayları içinde cinsiyet değişkenine göre risk alma alt boyutunda (faktör 1) erkek öğretmen adayları lehine, duygusal zekâ boyutunda (faktör 4) kadın öğretmen adayları lehine anlamlı fark çıkmıştır. Her ne kadar Türkiye'de genel anlamda bakıldığında erkek girişimci sayısı daha fazla ise de eğitim fakültelerinin tipik özelliklerinden birisi daha çok kadın öğretmen adaylarından oluşmasıdır. Dolayısıyla araştırmamızda kadın öğrenci sayısı erkek öğrenci sayısından fazladır. Böyle bir durum olmasına karşın araştırma sonuçlarına göre cinsiyet açısından toplamda anlamlı bir fark çıkmamıştır. Yine kendine güven (faktör 2), fırsatları görme (faktör 3) ve yenilikçi olma (faktör 5) alt boyutlarında cinsiyet değişkenine göre girişimcilik düzeyleri açısından anlamlı fark görülmemektedir. Yani bu boyutların cinsiyet değişkenine göre değişkenlik göstermediği söylenebilir. Pan ve Akay (2015) tarafından yapılan çalışma bu çalışmayı desteklemektedir. Pan ve Akay (2015) tarafından yapılan çalışmada öğretmen adaylarının girişimcilik puanlarında cinsiyete göre anlamlı bir farklılaşma-

nun meydana gelmediği saptanmıştır. Buna gerekçe olarak kadın ve erkek öğretmen adaylarının benzer yaşantılara sahip oldukları ve sosyal çevrelerinden aynı oranda olumlu ya da olumsuz etkilendikleri varsayımında bulunmuşlardır. Yine, Yılmaz ve Sünbül (2009) tarafından yapılan çalışmada öğrencilerin girişimcilik düzeyleri arasında cinsiyete göre anlamlı farklılık bulunamamıştır. Avşar (2007) tarafından Çukurova üniversitesinin 4 farklı fakültesini içine alan bir çalışmada ise girişimciliğe dair atfedilen özellikler bakımından erkek öğrencilerin girişimcilik eğiliminin yüksek olduğu görülmüştür, ancak bu durum her girişimcilik özelliği açısından söylenememektedir. Örneğin, belirsizliğe tolerans ve bağımsızlık ihtiyacı açısından kız öğrencilerin daha yüksek ortalamaya sahip olduğu görülmüştür. Köstekçi (2016) tarafından “Öğretmen Adaylarının Girişimcilik Özellikleri İle Yansıtıcı Düşünme Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi” isimli yüksek lisans tezinde cinsiyet değişkeni açısından girişimcilik düzeyleri arasında anlamlı bir fark çıkmamıştır. Yine, Uygun ve Er (2016) tarafından Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Girişimcilik Özelliklerinin İncelenmesi isimli çalışmada da öğretmen adaylarının cinsiyetleri açısından girişimcilik düzeyleri arasında anlamlı bir farkın çıkmadığı görülmektedir.

Aile etkisinin çocukların girişimcilik niyetlerini değiştirebileceği bunun nedenlerinin ise rol modeli olma ve aile desteği açısından değerlendirilebileceği görülmektedir (Wang ve Wong, 2004). Sözelimi ailesi girişimci olan bireylerin kendi işletmelerini kurması ya da kişilerin doğumundan itibaren en çok babasından ve diğer aile bireylerinden etkilenmesi gibi daha birçok sebepten ötürü aile rol modelleri ve destekler girişimcilik ilgilerine etki edebilmektedir. Bu sebeple ailede girişimci bir ruha sahip birinin bulunması o ailede yetişen bireyin de girişimci olması yönünde etkili olacaktır (Çelik ve Akgeçici, 1998). Ayrıca yapılan bir çalışmaya göre üniversite öğrencilerinin girişimcilik eğilimlerinde ailesel faktörlerin etkisini incelemeye yönelik araştırmada üniversite gençlerinin kararlarını alırken başkalarının görüşlerinden etkilendikleri ve takdir beklentisi içinde oldukları tespit edilmiştir (Örücü ve diğerleri, 2007). Arslan’a (2002) göre ise girişimcilik, çevre, eğitim, gelir vs. gibi çeşitli unsurların da girişimcilik ruhunun gelişmesinde çok önemli etkenler olduğu kabul edilmektedir. Bu nedenlerden dolayı, bu araştırmanın aile ile ilgili olarak literatür taraması yapıldıktan sonra düşünülüp araştırılan değişkenleri ise öğretmen adaylarının aile yanında okuyup okumama durumları, aile gelirleri, baba ve anne eğitim durumlarıdır. Yukarıda da bahsedildiği gibi rol model olmanın anne ve baba eğitim durumları ile ilgili olduğu, rol model olmanın girişimciliğe etkisi, girişimciliğin alınan eğitimle artırılması nedenleriyle girişimci ruha sahip bir ailede yetişen bireyin üzerindeki pozitif etki düşünüldüğünde bu araştırmada aile ile ilgili seçilmiş olan değişkenlerin neden tercih edildiği açık bir şekilde görülmektedir. Ancak tüm bunların ışığında bu araştırmanın sonuçları incelendiğinde aile yanında okuyup okumama durumları, aile gelirleri, baba ve anne eğitim durumları değişkenleri açısından ilginç bir sonuçla karşılaşıldığını söylemek mümkün olabilir. Araştırmanın sonuçlarına göre aile yanında (olma) okuyup okumama durumları, aile gelirleri, baba ve anne eğitim durumları değişkenleri açısın-

dan toplamda ve beş alt boyutun hiç birisinde anlamlı bir fark çıkmamıştır. Literatür ile kuvvetli bir şekilde desteklenen ve bu nedenle incelenen bu değişkenler arasında anlamlı bir farkın oluşmaması derinlemesine nitel bir çalışmanın yapılmasını gerektirmektedir. Ancak, Pan ve Akay (2015) tarafından yapılan çalışmada girişimcilik düzeylerinin aile geliri değişkeni etkisi bu çalışmadan farklılık göstermektedir. Pan ve Akay (2015) tarafından yapılan çalışmaya göre aile geliri fazla öğretmen adaylarının aile gelirleri düşük olanlara göre girişimcilik düzeylerinin yüksek olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Buna gerekçe olarak, gelir düzeyi iyi olan ailelerin çocuklarının eğitim, öğretim ve sosyal etkinliklerine daha fazla harcama yapabilecekleri buradan hareketle de çocukların hem akademik hem de sosyal anlamda aktif yaşantıları daha çok edineceği sonucuna varmışlardır. Avşar (2007) tarafından yapılan çalışmada ise gelir farklılığının girişimcilğe etki etmediği bulunmuştur. Bu sonuç bu araştırmannın sonucunu destekler niteliktedir. Çalışma grubunun genel özelliklerinin verildiği tabloya bakıldığında, bu araştırmaya katılan öğretmen adaylarının çoğunluğunun (319 kişi) aile gelir durumlarının 1000-3000 TL arasında değiştiği, öğretmen adaylarının çoğunun aile gelirlerinin benzer ve çok yüksek olmaması sebebiyle girişimcilik düzeyleri arasında farklılığa sebep olmadığı söylenebilir. Bu anlamda toplumların ekonomik olarak refah seviyelerinin iyileştirilmesi toplumların girişimcilik düzeylerinin olumlu yönde arttırılabileceğine yönelik işaretler göstermektedir.

Araştırmannın değişkenlerinden biriside öğretmen adaylarının okudukları bölümdür. Bölüme göre yapılan Anova testi sonucuna göre toplamda ve tüm alt faktörlerde anlamlı farklar ortaya çıkmıştır ($p < .05$). Anlamlı farkta toplamda bakıldığında sınıf öğretmenliği ile ilköğretim matematik, PDR, Sosyal Bilgiler öğretmenlikleri arasında sınıf öğretmenliği lehine; fen bilgisi öğretmenliği ile ilköğretim matematik, PDR, Sosyal Bilgiler öğretmenlikleri arasında fen bilgisi öğretmenliği lehine; zihin engelliler öğretmenliği ile ilköğretim matematik, PDR, Sosyal Bilgiler öğretmenlikleri arasında zihin engelliler öğretmenliği lehine çıktığı görülmektedir. Sonuç olarak toplamda sınıf, fen bilgisi ve zihin engelliler öğretmenlikleri girişimcilik düzeylerinin, ilköğretim matematik, PDR, Sosyal Bilgiler öğretmenliklerine göre daha yüksek düzeyde olduğu söylenebilir. Girişimcilik düzeyleri, birinci faktör yani risk alma alt boyutu (RAAÖ) açısından incelendiğinde fen bilgisi öğretmenliği ile ilköğretim matematik, PDR öğretmenlikleri arasında fen bilgisi öğretmenliği lehine; zihin engelliler öğretmenliği ile ilköğretim matematik arasında zihin engelliler öğretmenliği lehine; sınıf öğretmenliği ile PDR arasında sınıf öğretmenliği lehine; Sosyal bilgiler öğretmenliği ile PDR arasında sosyal bilgiler öğretmenliği lehine anlamlı fark çıktığı görülmektedir. İkinci faktör yani fırsatları görme (FGAÖ) açısından incelendiğinde sınıf öğretmenliği ile ilköğretim matematik, PDR öğretmenlikleri arasında sınıf öğretmenliği lehine; fen bilgisi öğretmenliği ile ilköğretim matematik, PDR öğretmenlikleri arasında fen bilgisi öğretmenliği lehine; zihin engelliler öğretmenliği ile PDR, sosyal bilgiler öğretmenlikleri arasında zihin engelliler öğretmenliği lehine anlamlı fark çıktığı görülmektedir. Üçüncü faktör yani kendine güven alt boyutunda (KGAÖ) fen bilgisi öğretmenliği

ile ilköğretim matematik öğretmenliği arasında fen bilgisi öğretmenliği lehine; zihin engelliler öğretmenliği ile ilköğretim matematik öğretmenliği arasında zihin engelliler öğretmenliği lehine anlamlı fark çıktığı görülmektedir. Dördüncü faktör yani duygusal zekâ alt boyutunda (DZAÖ) sınıf öğretmenliği ile sosyal bilgiler öğretmenliği arasında sınıf öğretmenliği lehine; fen bilgisi öğretmenliği ile sosyal bilgiler öğretmenliği arasında fen bilgisi öğretmenliği lehine anlamlı fark çıktığı görülmektedir. Beşinci faktör yani yenilikçi olma alt boyutunda (YOAÖ) sınıf öğretmenliği ile ilköğretim matematik, PDR, Sosyal Bilgiler öğretmenlikleri arasında sınıf öğretmenliği lehine; fen bilgisi öğretmenliği ile ilköğretim matematik, PDR öğretmenlikleri arasında fen bilgisi öğretmenliği lehine; zihin engelliler öğretmenliği ile ilköğretim matematik, PDR öğretmenlikleri arasında zihin engelliler öğretmenliği lehine anlamlı fark çıktığı görülmektedir. Tüm bu sonuçlara göre genel anlamda sınıf, fen bilgisi ve zihin engelliler öğretmen adaylarının girişimciliklerinin sosyal bilgiler, PDR ve ilköğretim matematik öğretmen adaylarına göre daha yüksek düzeyde olduğu söylenebilir. Pan ve Akay (2015) tarafından öğretmen adaylarının girişimcilikleri üzerine yapılan çalışmada bölüm değişkenine göre girişimcilik puanlarına ilişkin en yüksek ortalamanın Fen ve Teknoloji Öğretmenliği bölümü öğrencilerine, en düşük girişimcilik puanı ortalamasının ise İlköğretim Matematik bölümü öğrencilerine ait olduğu görülmektedir. Bu anlamda bu sonuç bu araştırmanın sonucunu kısmen de olsa desteklemektedir. Ancak, Köstekçi (2016) tarafından yapılan çalışmada fen bilgisi öğretmenliği ile ilköğretim matematik öğretmenliği arasında matematik öğretmenliği lehine bir anlamlılık görülmektedir. Buradan matematik bölümü öğrencilerinin daha yüksek girişimcilik özellikleri taşıdığını söylemek mümkündür. Bu çalışmanın sonuçları Köstekçi (2016) tarafından yapılan çalışmanın sonuçları ile çelişmektedir.

Araştırmanın değişkenlerinden biriside öğretmen adaylarının iş deneyimine sahip olma durumudur. Girişimcilerin kariyerlerine etki eden unsurlardan biri olan rol modelleri; aile, kardeş veya diğer başarılı akrabalar hatta ulusal alanda çalışan diğer girişimciler olabilir. Rol modelleri, hem işe başlama sürecinde hem de işe başladıktan sonra bir destek sistemi oluşturur (Bozkurt, 2007). Bu anlamda bakıldığında bireylerin iş deneyimine yönelmesi aile rol modellerinden birisidir. Aile rol modellerinin ise girişimcilik ile yakın ilişkili olduğu aşikârdır (Wang ve Wong, 2004). İş deneyime göre yapılan t - testi sonucuna göre toplamda, birinci ve ikinci faktörlerde anlamlı bir fark çıktığı ($p < .05$) ve farkın iş deneyimi var olanlar lehine olduğu görülmektedir. Üç, dört ve beşinci alt boyutlarda anlamlı bir fark çıkmamıştır. Bu çalışmanın sonucuna göre, iş deneyimine sahip olmanın öğretmen adaylarının girişimcilik düzeylerini arttırdığı görülmektedir. Ayrıca alt boyutlar açısından bakıldığında bu anlamlı fark, risk alma (faktör 1) ve fırsatları görme (faktör 2) alt boyutlarında kendisini olumlu yönde göstermektedir. Ancak, kendine güven (faktör 3), duygusal zekâ (faktör 4) ve yenilikçi olma (faktör 5) alt boyutları için girişimcilik düzeyleri arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır. Bu sonuca göre öğretmen adaylarının lisans yıllarında üniversitelerin çeşitli birimlerinde yarı zamanlı ya da toplum-üniversite işbirliğine dayanan ve

koordineli bir şekilde yürütülen uygulamalarla iş deneyimi kazandıracak iştiraklerin yapılması girişimcilik düzeylerini artıracaktır.

Bu araştırmanın bulguları ve sonuçları bağlamında öneriler şu şekildedir:

- Öğretmen adaylarının girişimcilik düzeylerinin artırılması anlamında lisans programlarına mutlaka uygulamasının da olacağı girişimcilik ve benzeri dersler koyulabilir. Sözelimi eğitim fakültelerindeki topluma hizmet uygulamaları derslerinin içeriklerinde düzenlemeler yapılarak öğretmen adaylarının girişimcilik düzeylerini arttırıcı etkinlikler konulabilir.

- Öğretmen adaylarına, girişimcilik konusunda uzman kişilerce seminerler verilebilir.

- Üniversitelerde yarı zamanlı öğrenci çalışması uygulamaları arttırılarak iş deneyimine sahip olmaları sağlanabilir ve böylelikle girişimcilik düzeyleri arttırılabilir.

- Sivil toplum örgütleri ve üniversiteler işbirliğiyle gerçekleştirilecek sosyal projelerle öğrencilerin girişimcilik düzeyleri arttırılabilir.

- Ayrıca bu çalışmanın elde edilen sonuçlarının nedenleri nitel bir araştırma ile daha ayrıntılı olarak incelenebilir.

5. KAYNAKLAR

- Arslan, K. (2002). Üniversiteli gençlerde mesleki tercihler ve girişimcilik eğilimleri, *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 6, 1–11.
- Ankan, S. (2002). *Girişimcilik temel kavramlar ve bazı güncel konular*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Atasoy, T. (2012). *Kendinizin patronu olmak: Girişimcilik*. Ankara: ODTÜ Yayıncılık.
- Avşar, M. (2007). *Yüksek öğretimde öğrencilerin girişimcilik eğilimlerinin araştırılması*. Ankara: Çukurova Yayınları.
- Baum, J. R. & Locke, E. A. (2004). The relationship of entrepreneurial traits, skill, and motivation to subsequent venture growth. *Journal of applied psychology*, 89 (4), 587-598.
- Bozkurt, Ö. (2007). Girişimcilik eğiliminde kişilik özelliklerinin önemi. *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, 1 (2), 93-111.
- Collins, C. J., Hanges, P. J. & Locke, E. A. (2004). The relationship of achievement motivation to entrepreneurial behavior: A meta-analysis. *Human performance*, 17 (1), 95-117.
- Çarıkcı, İ. H. & Koyuncu, O. (2010). Bireyci-toplumcu kültür ve girişimcilik eğilimi arasındaki ilişkiyi belirlemeye yönelik bir araştırma. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2 (3), 1-18.
- Çelik, A. & Akgemci, T. (1998). *Girişimcilik kültürü ve KOBİler*. Ankara: Nobel Yayıncılık,.

◆ Ersin Karademir / Mustafa Zafer Balbağ / Fatih Çemrek

- Çetinkaya-Bozkurt, Ö. (2011). *Dünyada ve Türkiye’de girişimcilik eğitimi: Başarılı girişimciler ve öğretim üyelerinden öneriler*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Demircan, N. (2000). *Girişimcilik ve girişimcilerin kişilik özellikleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsü, Gebze.
- Deveci, İ., & Çepni, S. (2015). Development of entrepreneurship scale towards student teachers: a validity and reliability study. *Journal of Human Sciences*, 12 (2), 92-112.
- Erdem, F. (2001). Girişimcilikte risk alma eğilimi ve belirsizliğe tolerans ilişkisine kültürel bakış. *Akdeniz Üniversitesi yayınları. Sosyal Bilimler dergisi*, 2, 43-61.
- Eyüboğlu, D. (2007), Girişimcilik Eğitimi, MPM yayınları, No: 697, Ankara.
- Ferrante, F. (2005). Revealing entrepreneurial talent. *Small Business Economics*, 25 (2), 159-174.
- Gömlüksiz, M.N. & Kan, A. Ü. (2009). Sosyal bilgiler dersi öğretim programının eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme ve girişimcilik becerilerini kazandırmadaki etkililiğinin belirlenmesi (Diyarbakır ili örneği). *Doğu Anadolu Araştırmaları Dergisi*, 8 (1), 39-49.
- Hisrih, R. D. & Peters M. P. (2002). *Entrepreneurship*, Fifth Edition, USA: McGraw-Hill Irwin.
- Karadeniz, Y. (2010), Türkiye’de Girişimcilik Eğitimi”, <http://vizyon21yy.com/documan/EgitimOgretim/OnemliGunlerKuruslar/GirisimcilikHaftasi/TurkiyedeGirisimcilikEgitimi.pdf>, s.42-44, 18 Mayıs 2017 tarihinde alınmıştır.
- Karasar, N. (1999). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel.
- Koh, C. H. (1996). Testing hypotheses of entrepreneurial characteristics A study of Hong Kong MBA students. *Journal of Managerial Psychology*, 11 (3), 12-25.
- Köstekçi, E. (2016). Öğretmen adaylarının girişimcilik özellikleri ile yansıtıcı düşünme düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Bartın Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bartın.
- Kutanis, Ö. R. (2006). *Girişimci kadınlar*. Sakarya: Değişim Yayınları.
- MEB (2005). İlköğretim 1-5. Sınıf Programları Tanıtım El Kitabı, Milli Eğitim Bakanlığı, TTKB, Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü Basımevi.
- MEB, (2013). İlköğretim Kurumları (İlkokullar ve Ortaokullar) Fen Bilimleri Dersi (3, 4, 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar) Öğretim Programı, Ankara.
- İnce, A.R., Erdem, H., Deniz, M. & Bağlar, N. (2015). Girişimci kişilik özellikleri ile girişimcilik becerileri arasındaki ilişkinin potansiyel girişimci adayları üzerinden incelenmesi. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 41, 399-416.
- Sequeria, M. J. (2004). The effect of network ties and entrepreneurial self-efficacy on immigrant new venture intentions. Unpublished Doctorate Dissertation, The University of Texas.
- Örücü, E., Kılıç, R. ve Yılmaz, Ö. (2007). “Üniversite Öğrencilerinin Girişimcilik Eğilimlerinde Ailesel Faktörlerin Etkisi Üzerine Bir Uygulama”, *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, 2 (2), 27-47. <http://girisim.comu.edu.tr/dergi/2007/2in2.htm>

Öğretmen Adaylarının Girişimcilik Düzeylerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelen... ◆

- Özkul, G. & Dulupçu, M.A., (2007). Kişisel gelişimin girişimci tipleri üzerine etkisi: antalya-isparta illerinde bir inceleme. *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, 2, 67-92.
- Pan, V. L. & Akay, C. (2015). Eğitim fakültesi öğrencilerinin girişimcilik düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *NWSA-Education Sciences*, 1C0637, 10 (2), 125-138.
- Uygun, K. & Er, A.R. (2016). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin girişimcilik özelliklerinin incelenmesi. *Kilis 7 Aralık Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi*, 6 (11), 136-157.
- Wang, C. K. & Wong, P. (2004). Entrepreneurial interest of university students in singapore. *Technovation*. 24, 163-172.
- Yelkikalan, N., Akatay, A. Yıldırım, H.M. Karadeniz, Y. Köse, C. Koncağül, Ö. & Özer, E. (2010). Dünya ve Türkiye üniversitelerinde girişimcilik eğitimi: Karşılaştırmalı bir analiz. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*. 12 (19), 51-59.
- Yılmaz, E. & Sünbül, A., (2009). Üniversite öğrencilerine yönelik girişimcilik ölçeğinin geliştirilmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21, 195-203.
- Yılmaz, B., S. & Günel, Ö. D. (2011). Üniversite eğitimi ve girişimcilik: bireyleri girişimciliğe yönlendiren etkenler üzerine bir araştırma. *İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası Kırgız-Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü. Akademik Bakış Dergisi*, 26.